

279356

FOAIA

pentru

Minte, Anima si Literatura.

Nr. 1.

МЕРКЪРІ, 7. ІАНУАРИЕ.

1314- 2

1858.

Чева деспре штіинца історіеі про-
фанае ші вісерічешті.

(Джкєіере дін а. тр.)

Авгѣстинѣ (Авреліѣ), вѣрватѣ кареле авѣ чеа маї таре дпржзрїндѣ асѣпра зрѣторїлорѣ секвлї, еарѣш romanѣ de націоналітате, de фамїліѣ повїлѣ патріціанѣ веке, дпсѣ пѣгѣпѣ пѣлѣ кѣтрѣ капетѣлѣ віецеї, с'а пѣскѣтѣ ла 13. Нѣре 354 дп оранѣлѣ Тагасте дін Nѣmidia (дп Африка). Жѣпїа лѣї Авгѣстинѣ ашеа прекѣт шї о дескрїе кїарѣ джпсѣлѣ, а фостѣ плїпѣ de скандале, каре дпсѣ маї тѣрзіѣ с'аѣ штерсѣ прїп о віеѣдѣ ексемпларѣ шї прїп о-кїндѣ ероїкѣ. Авгѣстинѣ дпкѣ а фостѣ ізрїстѣ шї реторѣ, а стѣдіетѣ мѣлѣтѣ, маї вжртосѣ пе Чїчеро, Ортенсіѣ шї пе алїї класїчі, пѣлѣ ла Арістотелес; маї тѣрзіѣ се аместекѣ дптре еретїчії манихеїлорѣ, кѣ карїї стѣтѣ повѣ апї. Тотѣ пе ачелѣ тїмпѣ А. се фѣкѣ професорѣ de реторїкѣ дп Картагїне, пе каре дпсѣ десгѣстатѣ de пѣтѣрѣселе вѣлѣстѣмѣдїї шї десѣрѣлѣрї але стѣденїлорѣ de аколо лѣсѣндѣо а венїтѣ ла Рома, еарѣ маї тѣрзіѣ ла Міланѣ, знде дпѣдїшареа са ла епіскопѣлѣ Амѣросїе, пѣртѣрїле челе повїле але ачестѣ вѣрватѣ, мїпѣпателе лѣї предїче, профѣсерѣ о скїтѣаре тоталѣ дп спїрїтѣлѣ лѣї Авгѣстинѣ. Елѣ дп тѣмпна дїп 386 се лѣсѣ de професѣрѣ, се ретрасе дп сїпѣгѣрѣтате, еарѣ дп 27. Априле 387 се вотеѣлѣ дпшреѣлѣ кѣ фїлѣлѣ

сѣлѣ Adeodatѣ. Дп тѣмпна дїп 388 А. се релїторѣсе еарѣш ла Африка, дпшї вѣлѣдѣ тошїїле шї се ретрасе дптре кѣлѣгѣрї, фѣрѣ а вої сѣ се хїротонѣскѣ. Нѣшмаї ла 391 кіематѣ фїїндѣ А. ла оранѣлѣ Хїппо, дпшпресѣратѣ de попорѣ шї провokatѣ, се хїротонї de преотѣ, еарѣ вѣтрѣлѣлѣ епіскопѣ дплѣ десемпѣ de зрѣматѣ алѣ сѣлѣ, шї ашеа А. се фѣкѣ дп 396 епіскопѣ дп Хїппо. Авгѣстинѣ а тѣрїтѣ дп 28. Авг. 403. Нѣшѣрѣселе лѣї скрїерї, дїптре каре челе маї шѣлѣ сѣлѣт фѣрте іптересанте, тревѣе сѣ фїе кѣпоскѣте тѣтѣрорѣ клерїчілорѣ.

Іеронїмѣ (Езсевіѣ Софронїѣ) традѣкѣторѣлѣ шї редакторѣ сѣїптелорѣ скрїпѣтѣрї дп лїтѣва латїнѣ, челѣ маї дпвѣдатѣ дїптре скрїїторїї тїмпѣлѣ сѣлѣ, шїбіестрѣ дп стїлѣ шї реторѣ ценїалѣ, пѣскѣтѣ ла а. 331 дп оранѣлѣ Стрїдон ашезатѣ дптре Далмація шї Панонїа дїп пѣрїндїї крештїні шї авѣдї, карїї дплѣ трїмісерѣ de тїмпѣрїѣ ла Рома спре а'шї фаче зпѣ кѣрсѣ комплетѣ de штіїнцеле профанае, маї вжртосѣ сѣлѣ кѣндѣчереа ренѣмїтѣлѣї отѣ de лїтере Donatѣс, чееа че се шї дптѣмплѣ; атѣта нѣшмаї, кѣ Іеронїмѣ ка стѣдентѣ маї дпашпнтатѣ апѣкасе а се да кѣ тотѣлѣ пѣлѣчерїлорѣ, сѣлѣ кѣт се еспрїма одатѣ зпѣ вісерїканѣ таре дїп зїлеле поастре, дплѣ апѣкасе фѣрїа тїперецелорѣ, de каре дпсѣ маї тѣрзіѣ с'а шї кїїтѣ амарѣ. Іеронїмѣ дѣлѣ абсолѣвіреа стѣдїлорѣ а дптрепрїнсѣ о кѣлѣторїѣ пе Ренѣ дп жосѣ пѣлѣ ла Трїер, знде апої дї

къшвлѣ а се апъка де штиингеле теологиче крештине. Де аичі дпколо віеца лѣ Ieronimѣ, каре ажнсе ла 89 ані есте богатъ де знѣ ширѣ лѣнгѣ де евениминте, каре еаръш, ка ші ла Ориѣнес, ка ші ла Іоанѣ Гъръ-де-азрѣ, ка ла Амвросіе ші Августинѣ меритѣ а фі дескрисе кз кондеизлѣ знѣ Платархѣ сѣѣ Тачитѣ. Ieronimѣ вені дела Триер ла Аквілеа дп Італіа, знде дпсѣ гвбернаторхлѣ пз л'а сферитѣ; деуі скълпндѣсе де аколо се детерминѣ а фаче о къльторіѣ дп рѣсъритѣ ші ажнсе пълъ ла Антиохіа, де знде дѣпъ о лѣпгоре греа се трасе дп пхотіетате дптре ереміѣ ші се пхсе дпн поѣ не дпвѣдѣтърі ші скріері; чі дп а. 376 адікѣ дп врѣстѣ де 45 ані фѣ аместекатѣ дп о чѣртѣ фоарте зржѣ а епіскопдорѣ дпн Антиохіа, кареа цінеа де 4 ані.

Дп а. 379 Ieronimѣ епі дпнтре монахі, се ре'нторсе ла Антиохіа ші фѣ хіротонитѣ дп ачелѣ апѣ преотѣ. Де аколо І. вені ла Константинополе, знде конферіа шлте кз Григоріе Nazianzenхлѣ; еарѣ дп а. 382 ажнсе ла Рома, знде свѣ авспіѣіле патріарххлѣ Damasce а скрісѣ фѣрте шлте; чі дп 385 с'а ре'нторсѣ еаръш дп рѣсъритѣ ла Іерусалімѣ, еарѣ маі тързіѣ се ашезѣ дп Вітлѣімѣ ла о монѣстїре, знде пълъ ла а. 393 дпвѣдѣ лімба еврееаскѣ, конфері акѣм текстхлѣ латїнескѣ алѣ скріптърі-дорѣ кз челѣ евреескѣ, скрісе маі шлте коментаре ла скріптърѣ ші дісертѣчнї деспре скрііторіі бісерічешті, ла каре фѣ ші провокатѣ де кѣтрѣ гвберпторхлѣ Dexter. Дптр'ачеа Ieronimѣ а фостѣ аместекатѣ дп челе маі греле черте бісерічешті, каре аѣ domnitѣ дп зілеле лѣі, ла каре а лѣатѣ парте кз знѣ кондеиз фѣрте аѣерѣ адесеорі дпвеніпатѣ, маі вѣртосѣ асѣпра лѣі Рѣфінѣ, фостхлѣі сѣѣ амїкѣ. Ieronimѣ а тѣрїтѣ дп а. 420 d. Xc. —

Ної не тѣрїінімѣ кз скрііторіі ші лѣпѣ-торіі бісерічешті атѣтѣ дпн клѣрѣ кѣтѣ ші мірені пѣмаі пѣлъ ла дпчепзтхлѣ секолхлѣ алѣ чїпчї-

леа; пентрѣкѣ скопзлѣ пострѣ де а ѣпѣтѣра о фрѣнте де вѣрѣаѣі, а кѣрорѣ віѣдѣ ар фі а се пѣвлїка дп ромѣнеште есте ажнсѣ кз атѣта. Дптрѣ алтеле детермінпндѣсе чїнеа сѣ пѣвлїче біографіі, дп воїѣ дп стѣ аї къзта прїп тодї секлїі пѣлъ дп зілеле пѣстрѣ дп тѣте класеле репѣвлїчеї літераріе.

Din партене тѣртѣрїоїмѣ, кз не маі плаче а кѣпѣште ші а конверса дптре вѣрѣаѣїі ачелорѣ тімпѣрї, дптрѣ каре ѣменї дпвѣаѣїі ті-ренї сѣѣ клїрїчї, дпкѣ пз апѣкасѣрѣ а се дес-віна ші а се префаче дп касте, дп корпорѣчнї, дп цехїтѣрї плїне де спеціалїштї педанѣї. Кз ачѣста еаръш пз вошѣ сѣ лѣздѣмѣ не ачѣї еп-чїклопедїштї сѣперфїчїалї, деспре карїі аѣ зісѣ мі се пареїесѣїїї, кз штїѣ ex omnibus aliquid, ex toto nihil. Ценїі зніверсалї сѣнт о парїтате; спеціалїштї сѣнт къдї вреї сѣ аї. Вѣрѣаѣїі тарї дп знеле спеціалїтѣдї, капачї дпсѣ де а прї-чепе ші де а апрѣдї шї не алтеле, де ачештіа не треѣзескѣ. Даѣїне моделе де асемenea та-ленте. — Вѣрѣаѣїі де літере тѣ ворѣ прї-чепе. —

Г. Б.

Мотївеле пентрѣ ші дп контра лѣі ѣ переспѣнсѣ де а се скріе орї де а пз се скріе ла капетхлѣ кѣвїнтелорѣ зр-тѣндѣ дѣпъ консонантѣ.

(Дпкѣїере дпн а. тр.)

§ 194. Кѣвїнтеле, ла каре пз деѣе аніпатѣ з дп капетѣ.

Обс. а) Пропѣтеле арѣтѣтївѣ: чела, ачела, чѣста, ачѣста кз кѣвѣнтѣ дппрезнабілѣ, се дп-презнѣ тотдѣзна прїп ѣ, прѣкѣм: чела 'мі дѣ. ачела 'ї дѣ, ачела і mare (ачела е mare) чѣста 'дї адѣче, ачѣста 'лз бате, ачѣста ії бате (пре еї). — Деакѣ тотѣшї ачѣсте пропѣте дпїнтѣ де пѣше деклїнасіле ар венї ші фѣрѣ а, атѣнчї

се потъ скріе къ ъ, прекъмъ: ачелъ отъ коло, честъ отъ, ачестъ бърбатъ (в. ші § 193 ла 4 обс. съв с) деспре ачестъ провъме. — Дар зикъндъ ші скріндъ, d. e. чел отъ, фъръ а фі компъсъ къ препъсъл а, ар фі съ се іаіе тотдѣзна de артіклъ секъндаріъ.

Ценітивъл: честві, ачестві, честор, ачестор се въдъ а фі контраші дін честълві честілор, прекъм: знві, алтві, зпор, алтор, дн лок de: знвлві (дела знвл), алтвлві (дела алтвл), зпilor (дела знві, провъме нефінітивъ), алцілор (дела алці). —

Дитр'ачесте ла ценітиві ші дативі пл. днкъ пзмаі дін датінь се адазгъ ъ токмаі ка ла номіп. сінг. дар дитръ дитпрезнаре, орі кждъ стаъ ка кзвінте дін зрпъ деъъ съ айъ а, прекъмъ: ачесторѣ оамені, бменілор ачестора, ачестора'е каселе ачесте; деці даръ ші аічі ценітиві се потъ скріе фъръ ъ.

б) Артіклі секъндарі ші пентръ ачеса днкъ пъ деъъ съ обтепаскъ ъ, ка съ ретжпъ ачеста пзмаі пентръ акъсатівъл върв. а провъмелві дитпрезлѣтивъ дін казса асемenea ростіреі, дар дістінцереі пзмаі дитръ скріере, d. e. калъ мех траце віне, дар ал тъъ пъ траце; деці пентръ ачеса маі віне ар фі а'лз пзтрі маі віне, декътѣ а'лз тотъ вате. Еъ кзпоокъ пре чел маі онестъ отъ, че 'лз лавдъ тотъ дпсъл ш. а. Аша ар фі съ се дістінгъ дитръ скріере артіклі секъндарі ші дн пръл пл. ші дн ценъ. фам. de асемenea провъме дитпрезлѣтиве, каре аѣ тотъ ачелаші сънетъ дитръ ростіре, прекъмъ маі зпорѣ есте а догеніі пръчії, декътѣ а іі (пре еі) дпвъда; аі пръчїлор пърїнци се дитгрїжескъ de кресчереа лоръ (дн локъ de: пърїнци пръчїлор се дитгрїжескъ de кресчереа пръчїлор съ). — Маі зпоръ есте а'ші пкъжі фата, декътѣ а'і да дпвъцътзра кзвелітъ; аша ші алтеле: але тале а ле дпвъда, аш фаче (еъ) а'ші фаче; чеі въпї (пръчї), чеі въне

(мзіері), че'і дъ, че іі дъче, челе мзіері, че ле фачі ш. а.

3. Ла кзвінте компъсе, дитръ каре чел дитжїъ стжндъ сінгъръ а пзтзтъ прїмі пе ъ дн капътъ, пентркъъ прїп ъ се поте ші с'а пзтзтъ дитпрезна къ атаре кзвжптъ дитпрезнавілъ; дар дитръ ачеаста компъпере маі мълтъ пъ се поте, ші еаръ, къ фїндъ ші не'нсемпнатъ, фаче ші кжтва дитпїедекаре дитръ леціндъ пещїндъ мшвці, къ дебе четїтъ, аз ба, пентркъъ акъма се афлъ дн мїжлокъ, еаръ пъ маі мълтъ дн капътъл кзвжптълві, прекъмъ: тотдѣзна, астфелї, алтфелї, кжтва, фїндкъ, оптзлгїерїъ ш. а. еаръ пъ: тотдѣзна, оптзлгїерїъ шчл.; алта дпсъ е: патрзлгїерїъ, авжндъ дитрегъ пе ъ дитжїъ. —

4. Вервъл: ам ка ажзтътивъ (еар' пъ ка вервъ de сїне дн тімп, пре. дін модъл індїк.) дн тімпзрі компъсе пентжндъ вені дн чева дитпрезнаре къ атаре кзвжптъ дитпрезлѣтивъ, каре тотдѣзна стъ дпайнтеа лві, прекъмъ: л'ам авзтъ, авзтъ л'ам, і ам фостъ датъ, фостъ і ам датъ, датъ і ам фостъ, пъ о ам въззтъ, пъ о ам фостъ въззтъ, пъ і ам фостъ въззтъ капра, пъ іі ам фостъ въззтъ (пре еі) ш. а. — Прїп ачеста се фаче дістінцере дн скріїндъ de вервъл: амѣ, кждъ пъ е ажзтътивъ, прекъмъ: амъ 'лз еъ ла міне (пре елз), амъ'ці еъ de а мълцъмі? дн локъ de: амъ еъ de а'ці мълцъмі, авемъ ле пої? ш. а.

Акъсатівъл сінг. а провъмелві перс. дитпрезлѣтивъ de цълъ фем. (о каре пъ е алтъ, декътѣ о прескъртаре дін: еа сѣѣ дін ачоаста днкъ маі таре скъртаре: а артіклъ секъндарїъ попъларїъ, прекъмъ: а мзіере, адекъ чеа мзіере, еаръ пъ дін: ъ, орї ѣъ (знъ, зна) дзпъ кжмъ врех знї, прекъм: 'лз е дін: елъ а 3 перс. орї: ѣл, чел артіклъ секънд. попъл.) се пзне знеорї ші дн зрпа партїчїпїлві дела вервъл прїчїпал, прекъмъ: ам въззт'о (пре еа), пъ ам фостъ въззт'о ш. а., дар зржчосъ есте а'лз пзле де-

odatъ ші painte, ші дп зрмъ adeкъ de doze
орі, прекъм: о ам възѣт'о, нъ о ам фостѣ възѣт'о ш. а.

а. Тотѣ дпн казса непосибилитѣиі de дп-
презнаре ачестъ верьѣ ажѣторіалѣ дп модѣлѣ
kondіціоналѣ н'аре ліпсѣ de з (фѣрѣ нѣмаі дп-
трѣ скріереа кѣ літере латіне ла 1. перс. сінг.)
прекъмѣ: еѣ л'аш vedé, vedé л'аш еѣ? елѣ л'ар
vedé, vedé л'ар елѣ? еѣ л'аш фі фостѣ възѣтѣ,
еі л'ар фі фостѣ възѣтѣ, фостѣ л'ар фі еі възѣтѣ,
възѣтѣ л'ар фі еі фостѣ, възѣтѣ і ам фі еѣ на-
сѣл, възѣтѣ о ам фі еѣ ш. а. — Dar de мѣлте
орі пентрѣ скѣртаре се лапѣдѣ з аз дела парті-
чипіѣл верьѣлѣі пріпчпал, аз дела партічипіѣл:
фостѣ ка верьѣ ажѣтѣтѣвѣ, прекъмѣ: възѣт' л'аш
фі еѣ, фост' л'аш фі еѣ възѣтѣ, ш. а.

Тотѣ дпсѣл пѣте прічене dіstіпцереа дп-
трѣ ачестѣ: ар ка а 3. перс. а верьѣлѣі ажѣ-
тѣтѣвѣ, ші верьѣл дптрегѣ: арѣ лат. ago; deчі
dіstіпцере сѣ се факѣ ші дптрѣ скріере.

5. Верьѣл ажѣтѣтѣвѣ дп тіпнѣрліе вііторе:
vom, vor (пл.) тотѣ дпн казса непѣтпнѣеі de а
се дппрезна кѣ пропѣме перс. дппрезнѣтѣвѣ,
прекъмѣ: 'лѣ vom vedé, vedé 'лѣ vom, і vom
vedé оіме, іі vom vedé дп шкѣлѣ, 'лѣ vom фі
възѣтѣ, фі 'лѣ vom възѣтѣ, възѣтѣ 'лѣ vom фі,
ne vor фі възѣтѣ ш. а.

Обс. Деакѣ дп локѣ de: vor попѣлар
с'ар скріе: ор, асеменеа нѣ дебе скрісѣ кѣ з,
прекъмѣ: еі л'ор фі възѣтѣ, еле л'ор фі фостѣ
възѣтѣ, дп локѣ de: еі 'лѣ vor фі възѣтѣ шчл.
— Dar нічі деакѣ ла тіпнѣрліе компѣс —
трекъте дпн mod. іndік. ла а 3. перс. пл. дп
локѣ de ажѣторіалѣ: аз с'ар скріе попѣларѣ:
ор, прекъмѣ: еі л'ор мѣпкатѣ, еле л'ор фостѣ
мѣпкатѣ, дп локѣ de: еі л'аз мѣпкатѣ шчл.

6. Дпнтѣіа перс. сінг. ші а 3 пл. дела
верьѣл сѣмѣ попѣлар рѣзѣматѣ: жс, дар апо-
строфатѣ 'с дп стѣпга, пентрѣкѣ разѣмѣл ж аічі
се еласѣ, нѣ дебе скрісѣ: сѣ (орі с' пропѣме!)
нічі кѣ з дпсѣмнатѣ, нічі не'нсемнатѣ (сѣ) дп

локѣ de 'с; кѣчі сѣ кѣ з дптрегѣ е препѣсѣ-
чене попѣларѣ дп локѣ de: сѣѣ, еар сѣѣт сѣ
н'аіѣѣ локѣ дп лімба rom. нічі ка препѣсѣчене
сімплѣ, d. e. сѣѣт масѣ, дп лок de: сѣѣ
масѣ; нічі ла компѣнере кѣ верьѣ, d. e. сѣѣт-
скріѣ дп локѣ de: сѣѣскріѣ ш. а., чі нѣмаі ка
адверьѣі: de десѣѣтѣ, ші de аічі формата ал-
феліѣ de пропѣсѣчене, прекъмѣ: de десѣѣтѣл
mesei; еар сѣѣтѣ е партіч. тіпн. тр. дела верьѣ-
ѣл сѣгѣ. — 'е дарѣ нічі кѣндѣ нѣ пѣте veni
дп дппрезнаре кѣ кѣѣнт дппрезнѣтѣвѣ.

7. Препѣсѣчѣніле терпінате дп коп-
сонантѣ, прекъмѣ: дп, dпn, прпn, сѣѣ. —
Адверьѣіле: кам, некѣм (доарѣ с'ар нѣтѣ
зіче: некѣмѣ і елѣ). — Копѣжпкѣчпніле: верьѣ,
ор (деакѣ н'ар фі тотѣші маі віне: орі) мѣ-
кар (стрѣпнѣ) dar, еар (пентрѣ дппрезнаре
прімескѣ з: дарѣ, еарѣ). — Тѣте дпн казса
непѣтпнѣеі de дппрезнаре, прекъмѣ с'а арѣтатѣ
ші ла челедалте, нѣ се потѣ скріе кѣ з дп
капѣтѣ. —

Paralelismu italo-romanu.

(Зрмаре.)

6. Din copilăria mea. (Dall' infanzia mia.)
7. Ochi cu densa n'am mai datu.
(I miei occhi più non incontrarono i suoi.)

Not e.

Versu 6. Copilaria, dela copil pruncu,
e vorba d'origina albanesa; Χοπίλι in limb'a alba-
nesa insemneaza copilu, si Χοπίλιε 3) copila; lim-
b'a greceasca moderna primi atare vorba: Κοπελιων
— Mea, fu in usu in limb'a ital. din alu 14 seculu
(numitu: „il Trecento“). — V. Fra Juittone in
canzona supracitata.

3) Vorb'a „copilu“ se vede a se fi formatu
din latinulu pupillus. Limb'a ital. are popillo—
pupillo. Si asia „popillo“ lesue a potutu deveni:
copilu. Albanesii a luat'o dela noi, precum alte
multe.

8. Timpulu greu ne a apesatu!
(Tempo greve ne ha oppresse.)

9. Dar de ar fi ori ce ar fi,
(Ma sia pure chechèsia).

N o t e.

Versu 7. Traducerea literala e: ochii cu densa n'am mai datu. Din su. Din latinulu ipsorum, dialectulu logudoresu facú ipsoro, si celu cagliaritanu in soru; limb'a romana din de ipsa a facutu densa, intr'acea italianii se ferira de a suroga lui p liter'a nasala. Mai inseamna piu (ital.) tocma ca may celu catalanu, nizzardu, tolosanu si anticu proventialu, dela latinulu magis.

Versu 8. Timp (ul, 4) articululu il (ital.) pospusu) ca si friulanulu timp; greu ca in dialectulu catalanu si piemontesu. Apesat; d'oara corespunde lui abbassato in intielesulu figuratu de umilitu, nimicitu, despre care vorbariulu dela Crusca registreaza esemple; adaugu apoi ca anticulu catalanu apesarar 5) inseamnă mestitiam afferre, totusi aci vorb'a romana indica: opresiune.

Versu 9. Dar, 6) ma; dela iliriculu da. Fi infinitivulu verbului a fi: latinesculu fieri, a fi infinitivulu; ar fi e conditionalu. Oservezeze cumca infinitivulu cere ca sei preceada particea-u-a a, chiaru ca in limb'a englesa aceia to, au ca in cea albanesa me, corespunziendu nemtiescului zu si olandesului toe. Verbi in limb'a romana, ca in cele mai multe dialecte italianesci, perdu silab'a finala re, carea e numa conservata candu infinitivulu se iá de sustantivu. Fire e: l'essere (ital.) a lauda lodare infinito (ital.): laudare, ilodare, la lode (ital.) etc.

4) Lu, dare nu ul e articulu in limb'a noastra; pentruca u din ul se tine de tulpina cuventului, d. e. codru, codru-lu. Asemenea se tine: u, din laudandu-me de tulpina, macarca nu suna in laudandu. Analogia dicteaza. —

5) Putere decisiva are aci cuventulu span. apesgar beschweren, drücken. Vedi Diez, etymologisches Wörterbuch der romanischen Sprachen, Bonn 1853, la cuventulu: peso, unde se afla mai multe etimologii.

6) Dare s'au dar' (nu: dar); se vede a purcede dela cuventulu piemont.: darè = dopo, carui-a se alatura celu comasou: darèe = da ultimo. Adaugu si pre celu celto-caledon.: deire = fine. —

10. Noi soriora totu vomu fi,
(Noi sorelle sempre saremo,)

11. Ca 'n noi dorulu nu mai tace;
(Chè in noi ricordo edesiderio non mai tace.)

N o t e.

Versu 10. Tot, pentru pururea. Vom fi; voim a fi. Limb'a romana face timpulu viitoriu cu ausiliarele a vré si infinitivulu dela verbulu conjugatu, ca in limbele germanice, ca in cea magiara, in cea greaca-moderna si in dialectele Reziei si Sardiniei meridionale: numa e diferentia intre semnificatiunea ausiliarelui, carele in limb'a nemtiasca e werden (a deveni), in cea danesa Skulle au ville, ca in cea englesa shall si will, a trebui si a vré, in cea magiara cu fogok, etc. dela fog (a prinde), in cea greaca cu ἔλα 7) a vré, a dori, in cea retica cu ausiliarele vegnir, si in cea cagliaritana cu hai (a avé).

Versu 11. Ca pentru che (ital.) Vechia forma italiana, vedi Nannucci, Analisi critica dei verbi italiani, Florentia 1843, p. 142, remasa la poporulu simplu din Italia inferioara. Asemenezese cu car celu francesu, cui ca alu romanu aci deplinu corespunde. Doru insemeaza desideriu, si de odata dulce si trista aducere aminte de o departare au despartire. Dorulu tierii è Seimweß germ. Dorulu parintiloru, aducere aminte de iubittii parinti ce nu sentu mai multu. In articululu citatu de Spettatore-le din 30. Settembre 1855, in carele dedei socoata de Doine-le lui Alesandri, pusei aceasta nota ce aflu de bine a

7) Limb'a romana posiede timpulu viitoriu in doue forme, adeca: voi face si facevoi. La antaia intemplanu se impreuna ausiliarele cu infinitivulu verbului conjugatu, ear' la a doua intemplanu stá proportiunea intorsa. Acestea forme ale limbei noastre din timpulu viitoriu se vedu a fi forte vechi, fiinduca se aflu si in dialectele Sardiniei. In dialectulu dela Cagliari, carele forneaza timpulu viitoriu cu verbulu ausiliaru: hai (habere) si infinitivulu verbului conjugatu, nu se contopescu amendoue verbele in una, ci timpulu presinte dela: hai stá inainte, parte cu, parte fara prepusetiunea: a; d. e. app' a bi, an: appu bi = vedrò ital.; has andai = andrai ital.; atata despre dialectulu cagliaritanu. E de insemnatu apoi ca dialectulu dela Logudoru face usu de amendoue formele, precum de cea cagliaritana, asia si de cea romana de comunu, carea din urma se face prin

12. Sangele apa nu se face.
(Sangue aqua non si fa.)

N o t e.

repetă: **Doru**, vorba intraducivera în limbele romanze; vorb'a carea mai multu se apropie e cea portugesa **Saudade**. Nu e, io credu, din limbele slave, germanice au finice; nu e nici litvana, nici turca, nici albanesa. Doara e remasa dela **Celtii** bastarni, cari avura locuintia spre Dunarea de josu, pentruca în limb'a gaelica **Duraig**, dupa vorbăriulu dela societatea **Higlanders-loru** (Edimburgu 1828), însemneaza: **wish** (= a pofti, a dori), **incline**, **desire**. Cercari mai de parte nume facura a descoperi o mai buna etimologia, a fara daca va se se deduca dela latinesculu **dolor**, contrasu în limb'a portugesa în d'ôr. 8)

Versu 12. **Apa** pentru **acqua** (ital.) În vorbele derivate din limb'a latina în cea romana scimbarea lui **q** în **p**, dacă stă înainte lui **a**, e usuală; așa dicu ei patru, dela **quatuor**, păsăma dela **quadagesima**. **Folosiasca** a însemna ce **Festu** despre aceasta dice: „**Alii** osce **quod** ii **quoque** **pe-** **tor** **quatuor** **vocent**.“ În dialectulu **Lugodoru** (Sardinia) **q** se schimba în **b**, si dicu **bator** pentru **quatuor**. **Veadase** pentru acestu oieptu **Diez**, „**Grammatik der romanischen Sprachen**.“ **Tom. I.** **Bonn**, 1836. **Face**, forma verbala antica. **D. e.** în **Guido delle Colonne** se lege: „**Il sol** stă **alto** e si **face lumera**“; în **Fra Guittone** este despre aceasta esemplu în prosa: „**Face** **parlare muti**.“ **Lett. 24**, editiunea de **Roma**, 1745.

(Va urma.)

pospusetiunea **ausiliarelni**, contopindu amendoue vorbele; **adeca**: **hat fagher** si **fagherat**. Mai multe vechi lucruri limbistice se afla pre această insula pastrate pentru noi romanii. —

7) Acestu cuventu vine de a dreptula dela lat. **dolor**; în dialectulu galicianu din Spania înca e: **door** = **dolor**. Aceasta etimologia se manifestéza prin geniulu limbéi năstre.

Unele excerpte *)

din istoria Literaturii romane de **D. Canonieu metropolitanu Timoteu Cipariu**.

SECLULU XVII.

Scrietori.

A. În Transilvania.

Scrietorii transilvani de în acestu seclu sunt prea pucini cunoscuti, si pentru că au fostu pote pucini, si pentru datina ce o aflămu si în cele alalte provincie, de a se retacé scietorii, er' tipografii si correctorii de a se memorá fôrte desu. Celi cei aflămu numiti, suntu:

IX. SILVESTRU ieromonachu, traducatoriulu **Noului Testamentu de Belgradu** de în **a. 1648 ****, în care cuventele mai rare se afla esplicate pre marginea pagineloru.

X. Popa IOANE dein **Vinti**, de una data si notariu sinodului mare, dein a carui pena avemu tiparite: **Sicriulu de auru**, **Cararea** pre scurtu, **Ciaslovetiu**, si **Molitvenicu** (sub **N, O, P, R**).

EDITIVNI.

- H.** **Evangelia** cu telcu, ed. 2. fol. **Belgradu 1641**.
- I.** **Catechis calvinescu**, ed. 1. — **Belgradu 1642**.
- K.** **Noulu Testamentu**, fol. **Belgradu 1648**.
- L.** **Psaltirea**, 4-o **Belgradu 1651**.
- M.** **Catechis**, ed. 2, 12-o **Belgradu 1657**,
- N.** **Sicriu de auru**, 4-o **abesiu 1683**.
- O.** **Carare** pre scurtu, 8-o **Belgradu 1685**.
- P.** **Ciaslovetiu**, 8-o **Belgradu (1586)**.
- Q.** **Diaconariu**, 4-o **Belgradu 1687**.
- R.** **Molitvenicu**, 4-o **Belgradu 1689**.
- S.** **Ciaslovu**, **Sabinu 1696**.

*) Pentruca doritorii de s se face cunoscuti cu istoria literaturii năstre se-si pōta intipui, catu tesauru se afla în **Chrestomathia** séu **Analectele**, cuestionate, despre care vorbirămu în **Numerii** mai din urma ai **Fōiei** an. trecut, mai scōtemu pe sarite, de ici de cole, ceva din continuarea notitiei literare, ce se afla la calcaiulu **Crestomatiei**, care se pōte trage din **Blasiu** dela auctorulu cu **1 fr. 5 cr. mon. austriaca**.

R.

) Vedi prefat. în **Anal. p. 84,

T, Kyriacodromion, fol. Belgradu 1699. *)
V. Diplome, 4-o Belgradu — scl. scl. (Vedi
Crestomatia.)

B. In Romania.

Scrietorii de in acesta provincia se afla mai
desi de catu in Transilvania, macaru ca nece aici
nu se numescu toti. Er' celi ce iamu aflatu, sunt
urmatorii:

XI. MELETIE Macedoneanu, egumenulu mu-
nastirei Govora, antaniulu tipografu in Romania *);
a tradusu si tiparitu Cazani'a de Govora la 1642;
celu pucinu in pref. acolosi dice: ca insusi multe
ostenele adause si traducundu si tiparindu, Anal.
pag. 151.

XII. MELCHISEDECV, ieromonachu egume-
nulu munastirei dein Campu-lungu; a tradusu de-
in grecesce „Invetiaturi“ tiparite acolosi la 1642,
Anal. pag. 159.

XIII. DANIEL Andreiu Panonianu, monachu,
care cu ajutoriulu a doi greci dein Chio: Ignatiu
Petritzi ieromonachu, si Panteleimon Ligaridi, a
tradusu, si a compilatu Pravil'a cea mare dela
Tergovisce la a. 1652; Anal. p. 165.

XIV. THEODOSIV Vestemianu, Metropoli-
tulu Romaniei scl. scl.

XV. INOCENTIV, ieromonachu; a tradusu
partea romanésca dein Liturgi'a slov. rom. scl.

Scrietorii din Moldova si alte tieri (vedi i eara
in Crestomatia)

ИСТОРИИ ИЗБИТОРИ.

Баладъ.

Фрэнъ верде де стъжерѣ,
Сжита лѣпъ-і сѣсѣ не черѣ,
Дар' не дѣлѣ де кѣтрѣ вале
Фокѣлѣ арде 'н флатѣ mare.
Лѣпѣ фокѣ шедѣ треі пѣсторі;
Ші ворвекѣ де сѣрѣвѣторі,
Ші 'н клѣдеце порѣ флорі,
Де-аѣ клѣсѣ пѣптрѣ сѣрорі, —

Кѣ-аѣ сѣрорі, ші-сѣ фрѣмошорѣ
Ка ші пѣсче порѣмѣорѣ, —
Ка-аѣ сѣрорі, ші-сѣ спрѣнтѣорѣ
Крѣдинѣосе, изѣиторѣ!

Тоцѣрашѣ, пѣсторікѣлѣ тѣпѣрѣ,
С'апѣка де-а зѣче 'н флѣрѣ, —
Флѣра ші сѣспѣна,
Дѣлѣлѣ де се мѣнѣзна,
Вѣле де се вѣта,
Дорѣлѣ лѣі де-лѣ дешѣпта, —
Пѣрѣтѣ флѣрѣ-лѣ лѣса,
Кѣтрѣ фрѣцѣ аша грѣіа:
„Фрѣцѣлорѣ, фѣрѣцѣлорѣ!
„Дѣлѣ Флорѣ-аша мѣ дорѣ, —
„Де треі зѣде н'ам вѣзѣтѣ
„П'дѣрѣлѣлѣ мѣѣ чѣлѣ плѣкѣтѣ!
„Де-ацѣ ведѣ изѣита мѣа,
„Штѣлѣ, кѣ вѣ-ар плѣчѣ де еа,
„Е ка флорѣа дѣн грѣдѣнѣ,
„Е ка зѣа чѣа сѣпѣнѣ,
„Юкѣ еі сѣпѣтѣ дозе стѣле,
„Спрѣжчѣпѣле-і, корѣзѣрѣле,
„Гѣра ка ла голѣшѣвѣле,
„Ші грѣмѣзѣ-і кѣ тѣрѣцѣле
„Сѣнѣлѣ еі кѣ дозе мѣре
„Нѣ маі потѣ де дорѣ, де еле,
„Ка ші Флорѣ н'афѣлі фѣта
„Де-аі кѣзѣта дѣн лѣмѣа лѣтѣ.

Ші клѣдѣцѣ-лѣ арѣпка,
Флѣрѣлѣ ші 'лѣ апѣка,
Флѣра, ші сѣспѣна
Дѣлѣлѣ де се мѣнѣзна,
Оїде де с' адѣзна,
Дорѣлѣ лѣі де-лѣ аїна.

Мѣі тѣ Тоцѣрѣ Тоцѣрашѣ,
Ах! вѣне те лѣдѣашѣ
Кѣ изѣита та дѣн сѣтѣ,
Дѣчѣ Іоан і-а кѣвѣлѣпѣтѣтѣ:
„Де-ацѣ ведѣ изѣита мѣа,
„Штѣлѣ кѣ вѣ-ар плѣчѣ де еа,
„Кѣ се 'тѣракѣ дѣн тѣтѣсѣ
„Ші 'н тотѣ сѣтѣ-і маі аїсѣсѣ
„Кѣ-і ла сѣпѣлѣ кѣ тѣлѣрѣі
„Дѣкѣ дѣла мѣшѣі сѣі,
„Апѣі арѣ 'н лѣдѣ-о пѣптрѣ
„Пѣл' ла тѣорѣте сѣ-цѣ ажѣпѣтѣ,

*) T. S'a tiparitu sub metropolitulu Athanasiu
de Mich. Istvanovici.

**) Vedi Diss. de tipogr. p. 52 seq.

„Аре грапе, аре касъ
 „Нѣмаі мѣтъ-са-ї ла мѣсъ,
 „Ши де еа, нѣ м'оїѣ лѣса
 „Къ ме вре ши мѣтъ-са, —
 „Doda mea с'а мѣрїта
 „Къ нѣ поате-а ме зїта.

Не-ѣрмѣ 'н флѣрѣ флѣра,
 Ши де дорѣ се стѣмпера,
 Тѣцѣрѣ і- с'апропіа
 Апої еї се мѣнѣгїа,
 Дар' де сѣпетѣ лѣпа ста
 Ши де сѣсѣ ла еї къѣта,
 Фокѣлѣ дорѣ се кам стѣнѣа
 Дорѣлѣ іер' се априндеа.

Мѣї тѣ Тѣцѣрѣ ши Іонїцѣ!
 Ле грѣїа атѣнї Цорїцѣ:
 „Маї тѣчецї, нѣ вѣ лѣздацї
 „Кѣчї ши алїї-сѣ дѣмѣрацї, —
 „Маї тѣчецї, нѣ вѣ мѣрїцї,
 „Кѣ ши алїї 'сѣ ферїцїцї.

Де-ацї ведѣ избїта теа,
 Дор' нѣ вї-ар плѣчѣ де еа.
 Нѣ е токма пре фѣрмѣсъ,
 Дар' ла сѣфлетѣ кредїнчѣсъ,
 „Нѣ е токма-аша авѣтъ,
 „Дарѣ мїе мї плѣкѣтъ;
 „Тѣтъ зїа шеде-а касъ
 „Ши къмешї кѣсъ ла мѣсъ,
 „Кѣндѣ ле спѣлъ-ї сѣфлѣкатѣ
 „Ши 'нтр'о зї, мї ле ши гатѣ,
 „Тѣтъ зїа еа лѣкрѣзѣ
 „Ши 'н де сѣрѣ лѣкрѣмѣзѣ,
 „Кѣ де дорѣлѣ меѣ нѣ поѣте
 „Ка сѣ дѣрмѣ песте нѣпѣте.
 „Ши не къцї ам дѣнѣратѣ
 „Орї не къцї, не къцї дїн сатѣ,
 „Тоцї 'мї сїзлѣ, къ-ї де-оменїѣ,
 „Ши къ-мї фаче вѣкѣрїѣ,
 „Тоцї 'мї зїкѣ, къ дарѣлѣ меѣ,
 „Еа, е дела Дѣмѣзеѣ.
 „Аша фѣтъ нѣ-ї дѣ лѣме,
 „Орї че-ацї вре вої де а-мї сїзпе,

„Сѣфлетѣ, ка еа, фѣтъ н'аре
 „Ши н'о даѣ не лѣмеа тарѣ.“

„Мѣї тѣ Тѣцѣрѣ Тѣцѣрашѣ,
 „Кѣ фѣрмѣсѣда те лѣздашї!
 „Ваї ш-амарѣ ши де фѣрмѣсѣцѣ,
 „Кѣчї еа пере дїн вїѣцѣ,
 „Ши избїта чѣа фѣрмѣсъ,
 „Кам арарѣ е кредїнчѣсъ,
 „Кѣчї е лѣмеа тїкѣлѣсъ,
 „Ши цї-о 'ншѣлъ, сѣѣ се 'ншѣлъ,
 „Ши къ тїмпѣ се фаче валѣ.

„Мѣї тѣ Іѣне Іѣнедѣашѣ'
 „Кѣ авѣреа те лѣздашї, —
 „Ваї ш-амарѣ ши де авѣре,
 „Дѣкъ аста цї мѣїере;
 „Кѣ мѣїереа чѣа авѣтъ
 „Се маї фаче ши перѣзѣтъ,
 „Ши де-о 'нтрѣвї, къ знде-а фостѣ,
 „Леѣе'цї сїзпе тотѣ де рѣстѣ!

Домнѣ сѣ фїї ши дѣмѣраѣ,
 Де нѣ ештї дѣнѣстѣзлатѣ
 Кѣ мѣїереа, маї дїн тѣте,
 Ештї ка рѣзлѣ пѣн' ла мѣрте, —
 Де-аї мѣїере-адѣвѣратѣ,
 Аї дїн черїзрї вѣнѣ платѣ,
 Кѣ атѣнѣа дѣн избїре
 Е черѣскѣ ферїцїре.

Тѣцѣрашѣ атѣнї тѣчѣа,
 Дарѣ зеѣ, къ нѣ-ї кредеа,
 Кѣ не Флѣре о избїа,
 Орї че лѣмеа-ї маї ворвїа, — —
 Дарѣ Іон нїчї къ тѣчѣа,
 Нїчї немїка къ зїчѣа, —
 Чї дїн капѣ маї кълѣїна,
 Ши къ вѣнтѣлѣ сѣспїна!

Ат. М. М.